

# Elin och pacifismen

Rapport från  
Elin Wägner-sällskapetets hösthelg på S:t Sigfrids folkhögskola i Växjö  
23-24 september 2017



Stolt mottagare av Elin Wägner-sällskapetets Väckarklocka 2017  
Heléne Lööw

## Inledning

**Årets seminarium handlade om Elin Wägners väg till pacifism. De 43 deltagarna fick under två dagar lyssna till föreläsningar om kväkarna, vännen Barbro Alving och förebilden i fredsarbetet Mahatma Gandhi. Årets Väckarklocka Heléne Löw avslutade med föredraget "Kampen om kulturen".**

Skolans rektor Jonas Fager och Elin Wägner-sällskapets ordförande Ann-Margreth Willebrand hälsade nya och gamla deltagare välkomna till årets Elin Wägner-dagar. Skolan, där Elin Wägner-sällskapet haft höstseminarier sedan 1990, har under året firat 75-årsjubileum vilket vi fick höra mer om under eftermiddagen. Rapporter från alla höstseminarier finns för läsning på hemsidan!

## Att söka en plats där man kan vara människa

*Torbjörn Söderquist*



**Torbjörn Söderquist – lärare och musiker – är själv kväkare sedan 1980-talet. Han uppskattade att komma till Växjö med omnejd, som han nu lärt känna lite mer. Men tyvärr har han inte haft möjlighet att besöka Elin Wägners hem Lilla Björka i Berg.**

Elin Wägner vistades under sin uppväxt mycket i prästhem – både hennes morfar och morbror var präster. Hon föddes in i ett religiöst landskap, "de stora prästgårdarna", i Småland. Där fanns omsorg och omtanke men också en viss kyla. Det var en högkyrklig, patriarkal, dogmatisk kristendom som Elin Wägner så småningom tog avstånd från. Hon levde under en tid utan religion men trivdes ej med detta.

Det religiösa intresset fanns tidigt i Elin Wägners liv och i samband med hennes engagemang för kvinnlig rösträtt och reportageresor till Tyskland på 1920-talet kom hon att träffa kväkare. Det blev positiva möten och hon var med vid ansökan om att få bilda en svensk sektion av Vännernas samfund 1936 och blev medlem.

### Rättvisa och jämställdhet

Kännetecknande för Kväkarna är tankar kring rättvisa och jämställdhet. Då man samlas till gemensamma andakter börjar dessa med tystnad. Symboliskt kan göras en jämförelse med ett glas med lervatten – det är först grumligt men sedan klarnar det. Benämningen kväkare kommer från engelskans quake = skaka, darra.

Det är viktigt vad man finner i tystnaden och vad man gör med den. Man söker Gud utan präster – det är en direkt kontakt. Vad Gud vill säga oss delar män och kvinnor lika. Man talar i andakt genom en djup ingivelse och av egen erfarenhet. Det är en erfarenhetsbaserad religion utan fastlagda regler. Det handlar om att bortom orden få del av den andliga gemenskapen. Det skall vara en spontan ingivelse. Gemenskapen kan störas om man i förväg bestämmer huruvida man skall eller inte skall tala.

Kväkarrörelsen grundades på 1600-talet av *Georg Fox* (1624-1691). Han reste runt som predikant i England och predikade jämlikhetstankar, kritiserade kyrkan och samhället och fäste sig vid vad vanliga människor sa och

hur de levde sina liv. Engelsmannen *William Penn* (1644-1718) drogs med av rörelsen. Han bosatte sig i Amerika och grundade där en koloni – senare staten Pennsylvania. Här skapades en fristat för människor som var förföljda av religiösa eller etniska skäl. Sista delen av namnet syftar på det latinska namnet för skog, *silva*. Penn betalade för marken han förvärvade av indianerna till skillnad från flertalet av de vita nybyggarna som hänsynslöst ockuperade och beslagtogs landområden.

### Tystnad

Vänner till Elin Wägner kunde vittna om hennes mäktiga tystnad. Hon påminde i sin framtoning mycket om Emilia Fogelklou. Sättet att leva är viktigt, det man säger mindre viktigt. Enligt kväkarna skall religionen återverka på livsföringen. Elin Wagners radikalpacifistiska grundsyn hämtades från kväkarna.

Med utgångspunkt från en artikel i *Idun* 1936 beskriver Elin Wägner olika förhållnings-sätt till kristendomen i sin samtid.

1. Bokstavstroende fundamentalister
2. Folk som brottas med religionen
3. Ateister

Torbjörn Söderquist gjorde i sitt föredrag ganska ingående analyser av hur romanfigurer i Elin Wagners böcker är bärare av olika religiösa perspektiv. Elin Wägner-sällskapets småskrift 2017 kommer att innehålla mer om detta.

Flera från Elin Wagners samtid nämner att hon ej var någon dominerande person. Hon talade med tyst men mild och beslöjad röst och sa det avgörande ordet på ett övertygande sätt, enligt någon medarbetare i *Iduns* redaktion. "Det blir tomt i vårt samfund. Hon var en Inspirations- och kraftkälla, försynt och med en utsträckt hand. Hon var ömsint och visade omtanke och hade ett stilla inre patos för allt rätt och rättfärdigt", löd ett uttalande från Vännernas samfund kort efter hennes död.

Hela Elin Wagners liv var sökande – hon ville bli behandlad med respekt och få möjlighet att utveckla sina gåvor. Hon ville

också hitta en plats där vi själva är huvudpersoner i våra liv och där man i sitt eget hjärta kan höra Gud tala – utan predikningar. Hon funderade över sin roll och sitt liv i Guds stora hushållning. Hon sa själv: "Jag har ej kommit underfund med mig själv" och "Jag är inte viljestark men väsensstark".

*Emilia Fogelklou* (1878-1972) var teol. kand. (den första kvinnliga i Sverige) och fristående skribent. Hon blev även hedersdoktor och var medlem i Vännernas samfund. Elin Wägner träffade henne i Fogelstadgruppen och det blev inledningen till en livslång vänskap. De brevväxlade från 1924 och berikade och påverkade varandra. Emilia Fogelklou ville bl.a. ha hjälp av Elin att nå ut till människor med sitt budskap.

Elin Wagners religiösa inställning till livet och hennes engagemang för kväkarnas verksamhet är förhållandevis lite känt. Det nämns ganska kortfattat och mer i förbigående i levnadsteckningar.

Torbjörn Söderquist gav i sitt föredrag intressanta fördjupningar kring kväkarnas program och verksamhet och om Elin Wagners delaktighet i detta. Säkerligen var detta för många en ganska okänd sida av Elin Wägner som lyftes fram. Fördjupningen med analys av flera viktiga romanfigurer i hennes författarskap gav också många nya funderingar.

I Torbjörn Söderquists redovisning av kväkarna och deras utövning av det religiösa livet fick åhörarna emellanåt delta i ganska långa pauser. Detta gav en extra dimension åt framställningen då man därigenom kunde föreställa sig hur stämningen vid kväkarnas sammankomster kan te sig. Man fick genom föredraget också en klarläggande bakgrund till Elin Wagners omvittnat stillsamma framtoning i möte med utomstående.

*Margit Forsström*

## Kvåkarnas biståndsarbete

Annika Holsing från Vännernas samfund kväkarna



Annika Holsing delade med sig av sina erfarenheter från kväkarnas internationella projekt för hjälp till självhjälp, bl.a. deras biståndsarbete i Netrakona i norra Bangladesh. Kväkarhjälpens bidrar här till projektet "SUS", Sabalamby Unnayan Samity, vilket på bangla betyder just 'organisationen för hjälp till självhjälp'. Mycket av arbetet stödjer de utsatta kvinnorna. Förutom sjukvård i form av en öppen mottagning och förlossningsklinik, finns också ett skyddsboende. Här kan man även lära sig mer om ekologisk odling tack vare en modellträdgård. Ute i byarna pågår än mer arbete för att motverka fattigdomen. Förskolor förbereder barnen för själva skolan så att färre ska hoppa av. Flickor får sexualupplysning och blir medvetna om sina rättigheter när det gäller tidiga äktenskap och övergrepp. I integrerade projekt kan kvinnogrupper få kunskaper i såväl hälsovård som mikrofinans. Målet för många är en egen ko eller en riksha, cykeltaxi.

Kväkarhjälpens genomför allt sitt arbete ideellt vilket är imponerande med tanke på att det idag endast finns 111 kväkare i Sverige. En viktig medfinansiär är SIDA som kräver noggrann dokumentation. Allt bygger på gott samarbete på det lokala planet, menar Annika Holsing.

Hon inledde med en historisk exposé över den svenska delen av kväkarnas arbete från 1935 och framåt. Projekten har sträckt sig från Burundi i söder till Finland i norr. Elin Wägner deltog i Viggbyholmskonferensen 1948 då öst och väst möttes kring fred och andlighet. Efteråt skrev EW i sin rapport:

"Nu plöjde Gud upp den vita civilisationen och det gällde vad som skulle sås i fårorna. De som sådde måste ha samma uthållighet som de ryska bönderna vilka sådde och sådde om under de svåra torkåren 1920-21. Till slut kom regnet och då grodde även den sådd som legat över ett år i jorden."

För dig som vill läsa vidare om livet i Bangladesh kan jag varmt rekommendera Helena Thorfinns böcker *Innan floden tar oss* och *Den som går på tigerstigar*.

Monica Grügiel

## Besök hos kväkarna

**Tre veckor efter Elin Wägner-dagarna på S:t Sigfrid var det öppet hus på kväkargården i Stockholm, malmgården Kristinehov, ett vackert gammalt kulturhus. Så jag tog 4an från Vasastan till Söder för att lära mig mer om Vännernas samfund. Dagen bestod av fyra teman.**

Den första handlade om den stilla andakten som en andlig källa. När jag kom satt deltagarna satt i en ring, stilla och i tystnad. Kväkarnas gudstjänster sker i tystnad men om någon har något att säga får han/hon dela med sig.

Andra temat var maktfördelning och beslutsmetod. Något jag visste om Vännernas samfund var att det är en icke-hierarkisk organisation och att man fattar beslut med konsensus. Mötesledaren, ombudet, fungerar som ordförande och sekreterare i en person, fördelar ordet och sammanfattar beslut som protokollförs och justeras under mötets gång. Enligt kväkarna ska konsensus inte innebära kompromiss utan syntes.



Kväkarnas beslutsordning inspirerade Elin Wägner-sällskapet till att skriva in i stadgarna när sällskapet startade 1990 att styrelsebeslut ska fattas med konsensus.

Torbjörn Söderquist sammanfattade Elin Wägners gärning i ett kväkarporträtt, följt av frågor och samtal om vad som förde Elin Wägner bort från den småländska patriarkala gammaltestamentliga kyrkan, som hon var född in i, och in i Vännernas samfund. Det fjärde temat handlade om kväkarna i världen och deras insatser bl.a. som fredsmäklare ända sedan slavarnas frigörelse i USA.

Läs mer om kväkarna på [www.kvakare.se](http://www.kvakare.se)

*Marianne Enge Swartz*

## Vandra med Börje Svensson



Kära Börje

Tack för att du vandrat med oss på alla höstseminarier sedan 2002 - utom ett. Det var 2015 och då blev det storm bland deltagarna och du kom tillbaka året därpå. Du har varit dig lik genom åren, lång och ganska mager om benen har du älgat fram i rutig skjorta och urblekt Haglöf-jacka, i byxor som inte riktigt räckt till på längden och träskor. Det är så dina beundrarinnor tycker om att se dig!

Ingen vandring har varit den andra lik och alla har varit mycket givande trots att vi bara har rört oss i en liten cirkel omkring

kursgården. Dina vandringar har blivit entusiastiskt refererade av kursdeltagarna. Jag rekommenderar en genomläsning av rapporterna från våra höstseminarier, de finns alla på hemsidan!

Jag har bläddrat i dem och blivit påmind. Nästan jämt har vi haft fint väder men en gång störtregnade det och vi tog skydd i kapellet och fick en "vandring" på plats. Vi har gått genom lindallén och Börje har berättat om Kronoberg, om korna som vi ibland såg inifrån föreläsningssalen och grisarna som bökar vällustigt i gyttjan. Flera gånger har vandringen avslutats vid Elins lind, planterad 1999.

Enligt rapporten 2003 har Börje en särdeles förmåga att visa på samband i naturen. "Genom att fundera över DNA fick han oss att se det stora i det lilla." En gång fick vi veta att vi alla stod på en VULKAN! Hela kursgården vilade på denna hotande grund. "Vi fick höra om lavan som flutit ut för två miljarder år sedan och stelnat till underlag." Börje visade stenar och berättade om hur de bildades.

Blommor har vi också studerat. Börje plockade sönder en fibbla och visade hur många blommor som finns i dess korg. Det man tror är ett kronblad är faktiskt en fullständig blomma med ståndare och pistill.

En gång blev vandringen "en lav story". Då fick vi bekanta oss med växternas pionjärer, nämligen lavar, alger och mossor. Ett år var temat Linné, som förstas hade varit på Kronoberg 1741 och mätt upp slottsruinen. "Börjes promenad kan ej refereras utan bara upplevas", noterar skribenten. Ofta har vandringarna avslutas med en dikt, Werner Aspenströms "Ode till den naturliga hönan" passar förstås i sammanhanget.

I år blev promenaden kort men det blev en utvikning om ask och alm, som ledde till en hel del förtjusta fnissningar när Börje visade hur sista delen av askens kvistar strävar uppåt – en symbol för det manliga, alltså Ask. Medan almens lilla knopp är mjukt rundad – när tankarna far iväg åt det hållet är det inte svårt att se vad den liknar – och symboliserar det kvinnliga, Embla.

*Marianne Enge Swartz*

## Vägvisaren och lärjungen

Beata Arnborg



**Barbro Alving, Bang, Kärringen mot strömmen – hon har funnits för mig sedan jag som ung hörde henne läsa sina kåserier i radio, till en början kvicka och roliga, senare allt mer avklarnade och vemodiga. En röst med en speciell känsla och utstrålning. Därför var det med stor förväntan jag såg fram mot att höra Beata Arnborg tala om Bang och Elin Wägner och deras relation.**

Beata Arnborg är författare och journalist och har skrivit biografier om kvinnor som Vivi Täckholm, Kerstin Thorvall, Zarah Leander och den om Barbro Alving – *Krig, kvinnor och Gud*. Hon berättar fängslande om förhållandet mellan de två, Elin och Barbro. Hur Barbro Alving hela sitt liv skulle pendla mellan sin längtan ut i världen, som journalisten som rapporterade om allt från stora konflikter och politiska världshändelser till hovreportage, och sin lojalitet mot Elins värld med kamp för fred och jämställdhet. I bland lyckades hon förena dessa världar, ofta inte.

De två träffades på *Iduns* redaktion, där Barbro var nyanställd redaktionssekreterare. Mötet satte outplånliga spår hos den unga Barbro, då 19 år. Sedan dröjde det sju år, till 1935, innan de började samarbeta. Tiden var orolig och ett antal fredsrörelser växte fram. Elin var djupt involverad, hon ansåg att enda

sättet att förhindra krig var ett vapenlöst uppror. En vägran att använda skyddsrum eller gasmask, för hur skulle någon kunna starta ett krig mot en skyddslös civilbefolkning. Det var för att skriva detta upprop Elin ville ha Barbros hjälp. Barbro Alving var då, sedan två år, anställd på Dagens Nyheter och känd under signaturen Bang.

Hon åkte till Lilla Björka: "Tre tågomyten och två jävliga kappsäckar... men jag skulle till Elin Wägner så jag hade villigt konkat på små berg". De arbetade tillsammans i tre dagar. Bang skriver: "Tre sådana dagar får jag aldrig mer". Sedan följde en hektisk arbetsperiod där Bang följde i Elins spår. Hämtade och lämnade vid tåg, bar hennes väskor, höll ordning på hennes glasögon, assisterade vid föredrag, höll egna föredrag, allt för att samla in så många underskrifter som möjligt till "Kvinnornas vapenlösa uppror". Man lyckades samla in ca 2500 namn, men oenighet bland organisatörerna gjorde att Elins mest långtgående formuleringar mildrades. En delegation på sju damer, bland dem Elin Wägner for till N.F. i Genève för att överlämna sin manifestation. Man mottogs något motvilligt och uppropet fick inget större genomslag.

Samtidigt som Bang arbetade för freden tillsammans med Elin hade hon en journalisttjänst att sköta. Hon längtade ut i världen, till större uppdrag. Redan som ung flicka hade hon bestämt sig för att bli berömd "journalist i trenchcoat med skärpet nonchalant knutet i midjan". 1936 kom hennes chans. "Äntligen har gubbarna förstått att man inte kan sätta Barbro i bur."

Hon skickades till Berlin för att rapportera från Olympiaden ur ett lekmanaperspektiv. Bangs reportage från Berlin blev hennes stora genombrott som journalist och hon fick mycket uppskattning för dem. Mindre rolig upplevde hon en kort tid i Genève, där hon på Elins tillskyndan arbetade med en fredskommitté. Hon insåg att det var inte där hennes begåvning låg. Skulle hon arbeta för fred och jämställdhet skulle det vara som

journalist. Hon reste till Paris och därifrån på eget bevåg till Madrid för att rapportera från spanska inbördeskriget. Det hon upplevde där präglade henne för hela livet. Det var där hon blev pacifist på allvar. Hon beskrev kriget i hela dess grymhet, barnen i sina kistor, kvinnorna som drabbades, de färggranna kläderna som inte hade något med blod och död att göra. Hennes reportage fick stort genomslag.

1937 blir Barbro gravid. Fadern till det väntade barnet är gift och ansåg sig inte kunna skilja sig. När Barbro beslutade sig för att varken göra abort eller lämna bort barnet utan stolt ta hand om det som ensamstående mor, gav det upphov till begreppet "Bangbarn". Elin stöttade och uppmuntrade, talade om "det frivilliga moderskapet" och Barbro tillbringade en snöig decembermånad hos Elin på Lilla Björka. Den 25 februari föddes hennes dotter Ruffa, men redan efter fem veckor var Bang i arbete. Nästa stora uppdrag var rapportering från Finska vinterkriget.

Det som gav stadga åt Bangs liv, var att hon träffade sin livskamrat Loyse Sjöcrona. De flyttade ihop 1940 och Loyse blev medförmyndare och extramamma till Ruffa. Deras hem blev Bangs fasta punkt i ett hektiskt liv.

Vänskapen mellan Elin och Bang bestod. När Elin valdes in i Svenska Akademien var det naturligtvis Bang som rapporterade. När Elin dog 1949, blev det en stor sorg, men samtidigt en början till ett religiöst uppvaknande. Bang blev mycket upprörd över det akademital Harry Martinson höll när han efterträdde Elin på stol XV. Hon skrev en polemisk artikel, och inrättade så småningom ett pris till Elin Wägners minne.

Efter Elins död tog Bang på sig uppgiften att skriva en heltäckande biografi om sin vän, en uppgift som förmedlats till henne via Elins kusin Lisa Ekedahl. Uppgiften visade sig vara henne övermäktig. Hon samlade ett gediget material, tog tjänstledigt flera gånger, försökte verkligen, ville inte svika sitt ansvar mot Elin. Men hon lyckades inte fullfölja arbetet. Bangs styrka var att berätta nuets historia. 1967

överlämnade hon allt sitt material till Ulla Isaksson och Erik Hjalmar Linder som skrev den stora Elin Wägner-biografen i två delar.

När Bang 1952 fick inkallelse till civilförsvaret sattes hennes lojalitet gentemot fredsrörelsen verkligen på prov. Hon vägrade inställa sig. Detta ledde till att hon 1956 genom en dom i Högsta Domstolen dömdes till en månads fängelse, som hon avtjänade på Långholmen. Utåt sett klarade hon fängelse-tiden bra, som den journalist hon var skrev hon reportage om livet innanför murarna. Men den glada ytan dolde att fängelse-månaden tärde hårt på hennes krafter.

På slutet av 1950-talet var frågan om Sverige skulle skaffa kärnvapen högaktuell. 1958 var Bang med och bildade AMSA (Aktionsgruppen Mot Svensk Atombomb) och hon arbetade aktivt mot kärnvapen med föredrag och artiklar. *DN* med sin chefredaktör Herbert Tingsten hade tagit ställning för kärnvapen och Bang tyckte inte hon kunde vara kvar och verka i en tidning med en åsikt så skild från hennes egen. Hon sa upp sig och trots att man försökte övertala henne att stanna, stod hon fast vid sitt beslut. Bang skriver att hon fått ett hyggligt kontrakt från *Vecko-Journalen*, på egen begäran samma lön som hon haft på *DN*, och från och med nu var *VJ* hennes arbetsgivare.

Den andliga process som Bang påbörjat redan under Spanska inbördeskriget fördjupades efter Elins död och fullbordades 1959 då hon konverterade till katolicismen.

Den 22 januari 1987 dog Barbro Alving. Hennes journalistgärning sträcker sig över nästan 50 år. De fyra sista åren av sitt liv drabbades hon av afasi och var i stort sett rullstolsburen, men sin kämparanda, sin humor och sitt intellekt hade hon kvar in i det sista. Hon levde hela livet efter de motto hon en gång fått av Elin Wägner, att leva efter sitt samvete och om man inte handlar som man lär, då är handlingen ingenting värd.

*Eva Persson*

## S:t Sigfrids folkhögskola firar 75 år

Ingrid Liljeblad, Britt Mossberg



**De första folkhögskolorna kom ganska tidigt. Grundtvig bildade den första redan 1844 i Danmark och den första i Sverige kom 1868. I Växjö stift pågick under 1930/40-talet en diskussion om att starta en folkhögskola. Man kände ett behov av att sörja för ungdomens fostran i tro och bildning. Först var det tal om Nydala kloster men det blev Kronoberg.**

”Det här är mitt arv!” Det var en personlig bild av en ung människas uppväxt *Ingrid Liljeblad* tecknade när hon beskrev hur det hela började och S:t Sigfrids folkhögskola bildades. Hennes far, Sven Hultman, som var präst i Ramkvilla, var en aktiv man som verkade såväl som ungdomsledare som snickare, han byggde bl.a. en bastu och tog initiativ till ett församlingshem. När han blev utsedd att vara med och starta folkhögskolan tvekade han inte. ”När Yngve Brilioth frågade var det en order!”

När familjen flyttade dit 1942 fanns ingenting av det man ser nu. Ett enda hus fanns, nämligen Herrgården som var en Kungsgård, och där skedde all verksamhet med de cirka 15 elever som utgjorde den första kursen. Det var krig och kalla vintrar. Ingrids far var pacifist och var tagen av Finlands vinterkrig. Han ville också hjälpa till där borta, men det sa biskopen nej till.

Skolan, som i första hand var avsedd för att verka lokalt, fick en mer och mer internationell prägel. Många kom över från

Danmark och även senare fortsatte flyktingar att komma, inte minst under Ungernkrisen. Det blev nödvändigt att uppföra fler och fler byggnader så att årskullarna kunde öka. Det viktigaste huset är Storgården med Erik Lundberg som arkitekt och han har personligen ritat den stora öppna spisen. Folkhögskolan har också haft en förmåga att dra till sig duktiga och trofasta lärare, vilket har betytt mycket för att den blivit vad den är idag.

Ingrid minns framför allt alla dessa människor som passerat. Man levde i gemenskapen, familjen hade förstås ett hem – men var aldrig hemma. Man fortsatte att umgås på helgerna, man paddlade och rodde. Man sjöng! Teater, dans, folklekar och folkdans. Den humanistiska inriktningen betydde mycket och varje lördag anordnades samkväm med teater och diktuppläsning. Det skulle vara något roligt, något allvarligt och något vackert.

Hon menar att här grundlades hos henne en stark tilltro till människors inneboende förmåga att göra något, att utvecklas till goda samhällsmedborgare. Man lärde sig att leva både enskilt och tillsammans – trygghet och förändring!

*Britt Mossberg* är numera pensionerad från sin lärartjänst på skolan dit hon kom 1971. Det blev en 45-årig lärargärning som i hög grad är sammantvinnad med hennes eget personliga liv. Det har att göra med själva idén: skolan i en värld som förändras och den s.k. Kronobergsandan som utgör skolans värdegrund. I folkhögskolans uppdrag ligger just att svara mot samhälleliga och individuella behov.

I början av 1970-talet skedde en generationsväxling och flera av de nya lärarna rekryterades från den kristna studentrörelsen. Det betydde att man gick in i arbetet med högt ställda förväntningar och ung energi för att förverkliga det man trodde på. När Britt nu ser tillbaka är hon tacksam över det tålamod som den äldre personalen visade inför de nyas, ibland något överdrivna, engagemang.

Den förändring som skett, och som ständigt pågår, återspeglas i ett expansivt



kursutbud och ämnesval. Invandrarflödet ökade under många år, vilket medförde förändringar och konsekvenser. Vissa med judiskt ursprung kom från Polen, andra från Ungern och Grekland. Den första chilenska demonstrationen hölls i kapellet av studenter som upplevt Nationalstadion 1976 och som ville bränna ned kapellet. Man hade upplevt ett så stort svek från kyrkan i sitt hemland. På Skolöverstyrelsens uppmaning hölls på sommaren även kurser för hela familjer. Det rörde sig om hela grupper av olika nationaliteter som just då var på flykt. Och barnen lekte med varandra – inte brydde de sig om nationaliteter!

Precis som i början av skolans historia har den sociala samvaron varit ett viktigt inslag i verksamheten. Man dansade och lagade mat på nätterna. Särskilt finländare och argentinare kunde dansa hur länge som helst. Vid ett tillfälle kom man överens om att tillaga empanadas i gruppen med latinamerikaner, en rätt som alla från den världsdelen känner till. Men det visade sig att det fanns minst lika många recept på empanadas som latinamerikanska länder. Här framhåller Britt betydelsen av matlagning som språkpedagogik – den är oöverträffad!

Britt menar att miljöfrågan nog är det arv skolan förvaltat bäst. Samarbetet med Flory Gate och Stefan Edman har betytt mycket liksom Börje Svenssons trädgårdskurser och Linnékurser. Man arbetar också utifrån ett hållbarhetsperspektiv.

Hon menar också att det är märkvärdigt att den här skolformen fungerar så bra och har gjort det i generation efter generation. Att komma hit och studera är ett fritt val. Den som kommer hit vill något och alldeles oavsett hur man ser ut och är klädd – och det kan vara ganska extremt – så finns där bakom någon som är värd att lära känna. Att inte vara rädd, att ha en fri vilja, att visa respekt.

*Barbro Andersson*

## **Elin Wägner och Kronoberg**

I *Tusen år i Småland* finns en liten blänkare i kapitlet "Ängelen Gabriels psalm" om S:t Sigfrids folkhögskola – på fosterstadiet. Boken kom ut 1939, tre år innan folkhögskolan slog upp sina portar för de första eleverna.

Elin Wägner fortsatte att intressera sig för folkhögskolan. I skolans tidning *Vårdträdets* första nummer 1945 fick redaktionen rätten att publicera sista kapitlet av *Tusen år i Småland*. En notis i samma nummer berättar om "en vårdag, då Elin Wägner lät oss möta Selma Lagerlöf i kongenial tolkning och glänsande framställningskonst". Vårnumret 1948 berättar: "Själva avslutningen var som vanligt en enkel familjefest men fick i år en särskilt högtidlig prägel genom Elin Wagners besök. Hon talade om Gandhi, vist och varmhjärtat".

I skolans Elin Wägner-rum finns Elin Wagners boksamling, som besöks av forskare. Elin Wagners tidiga engagemang för folkhögskolan är alltså förklaringen till att Elin Wägner-sällskapet och folkhögskolan sedan 1990 samarbetat om dessa mycket uppskattade hösthelger på Kronoberg.

*Marianne Enge Swartz*

## **Eftermiddag och kväll**

Vi samlades i det otroligt vackra före detta spannmålsmagasinet/kapellet för att lyssna till ett musikaliskt program av och med eleverna från skolans musiklinje. De gjorde detta med bravur och känsla och man undrade var det ska sluta med tanke på att de bara har gått några månader på skolan!

Efter konserten var det dags för supé i den vackert dukade matsalen: lax med tillbehör och citrontårta. Allt skapat av husmor Mia, kocken Therese och köksbiträdet Love i fint samspel. Ett stort tack till dem!

Under kvällen berättade Eva Persson och Marianne Enge Swartz om vad som hänt på Lilla Björka, både vad gäller arbeten med huset och sommarens utställning med glamorösa återvunna kläder och fullbokade föredrag med Gudrun Schyman och Pierre Schori.

*Eva Wahlgren*

## Pacifisten Gandhi – en ledstjärna för Elin Wägner

Margareta Peterson



**Seminariets andra dag inleddes med ett levande och intressant föredrag av Margareta Peterson om Gandhi som förebild för Elin Wägner. Margareta är professor emerita i litteratur vid Linnéuniversitetet och har bl. a. forskat om den indo-engelska romanen.**

Margareta minns kontakten med Gandhis idéer och Gandhi Peace Foundation hon fick vid en långresa med sin man Christer 1977-78 i Indien. Gandhi menade att maskinerna förslavar människan. Så menade man också i ett ashram i Sydfrankrike, som de besökte tidigare. Där levde man utan maskiner och följde idéerna om att leva sitt liv i ett sammanhang och besluta i konsensus, dvs alltid bli överens utan att rösta. Här fick de massor av tips om småskaliga gandhianska projekt i Indien, som de besökte.

Elin Wägner "upptäckte" Gandhi 1923 och skrev en serie artiklar om honom i *Tidevarvet*. I nr 1924:6 citerar EW ur Romain Rollands bok *Mahatma Gandhi* från 1924: "Gandhi är mannen som fått 300 miljoner att resa sig, som skakat det brittiska imperiet och infört den mänskliga historien i den mäktigaste rörelsen på de sista 200 åren."

I västvärldens vilshenhet efter världskriget sökte man i österlandet efter olika vägar till

Gud. Elin tog del av *Gandhis tal och skrifter*, på svenska 1924. Från pamflettidningen *Young India* (som Gandhi gav ut 1919-1931) gjordes en 1200 sidors bok 1924. Gandhis självbiografi *Mina experiment med sanningen* kom på svenska 1929. Både Romain Rolland och Elin Wägner liknar Gandhi vid en messias. Elin recenserar böcker om Indien och skriver att Gandhis skrifter "äro som bibelns, så rika och innehållsmättade".

Mohandas Gandhi föddes 1869 i en köpmansfamilj. Han gifte sig redan som 13-åring med *Kastur*, och de fick fyra barn. Gandhi var ytterst patriarkal. Hela familjen skulle leva i frivillig fattigdom och skänka bort allt. (Man kan ju fråga sig om Kastur gillade det?)

Gandhi läste inte hinduismens skrifter som ung. Han for till London 1888 för att läsa juridik. Där läste han *Bhagavad gita*, en av hinduismens viktiga skrifter med tankar som ger grund för icke-våldsmotstånd, och blev intresserad.

1893 for han till Sydafrika för att arbeta som advokat. Han kände sig som en engelsman, men blev utkastad från första-klasskupén. Endast äktenskap mellan kristna godkändes, han sågs alltså som ogift. Han startade motstånd med icke-våldsmetoder mot det brittiska förtrycket av den stora gruppen indier i Sydafrika, som uppgick till 150.000 personer. Gandhi lyckades med viss framgång samla dessa som en politisk kraft som Sydafrika tvingades förhålla sig till.

Gandhi kom åter till Indien 1914 och blev värvad att arbeta för kongresspartiet. Han for runt i hela Indien och propagerade för att förbättra förhållandena i byarna och för att göra motstånd mot orättvisor med icke-våldsmetoder. En vattendelare var massakern i Amritsar 1919. Fredliga demonstranter och sikhiska festivalfirare blev nerskjutna av brittisk militär. Efter detta ökade stödet för Gandhis frihetsrörelse. Mängder av människor deltog i ohörsamhetskampanjer, "icke-samarbete" och fredligt motstånd. Det kom till en våldsamt sammandrabbning i Uttar Pradesh 1922. Gandhi avblåste då genast olydnadskampanjen men arresterades.

Elin Wägner skriver i *Tidevarvet* att rättegången var "skön". Gandhi erkände allt och begärde högsta straff. Han dömdes till sex års fängelse men släpptes efter två år för att operera blindtarmen.

Gandhis globala genombrott blev Saltmarschen 1930, som riktades mot skatten på salt och förbudet att framställa salt själva. Den var mycket välplanerad och varade 24 dygn. Tre internationella filmteam filmade avmarschen. Alla fick vara med, och många kvinnor deltog. Gandhi förstod sig på mediernas roll och lyckades med hjälp av deras uppmärksamhet få stort genomslag för sina kampanjer och sitt budskap.

Han valde att bära den indiske bondens dräkt, spinna tråden till sina kläder och gjorde "byn till centrum" i Indien. Med sin ärliga ambition att leva som han lärde blev han en tydlig symbol för självständighetskampen och bojkotten av engelskproducerade varor. Detta gick hem i medierna.

Gandhi myntade tre viktiga begrepp på sanskrit:

*Swaraj* - nationell självstyrelse

*Satyagraha* - det sanna, äkta, sanningskraft, civil olydnad

*Ahimsa* – ickevåld, "strejkmetoden"

Sanskrit var språket för prästerskapet och eliten. Det kom ur bruk på 1200-talet. Hindi är ett språk på samma grund liksom Pakistans nationalspråk, urdu. Dessa kan förstås ömsesidigt. Gandhi menade att hindi skulle bli nationalspråk, vilket uppfattades som ett ställningstagande för hinduismen, och han anklagades för att vara partisk för hindi och hinduism.

Gandhi var i själva verket eklektisk. Från uppväxtmiljön fanns förutom familjens hinduism jainism, och i London hämtade han influenser från Thoreau, Ruskin, Tolstoj, teosofi, Bergspredikan, Bhagavad Gita. Inga dogmer eller ritualer. Tolerans och moral. Elin Wägner var övertygad om att Gandhi var sänd av Gud. I Young India skrev han (citerat av Romain Rolland och Elin Wägner): "Det finns endast en Gud för oss alla, antingen vi finner honom genom Koranen, Bibeln, Zend Avesta, Talmud eller Gita. Det är sanningens och kärlekens Gud."

Gandhi kallade de kastlösa /oberörbara för *Harijan* = Guds barn. (Wägner skriver *paria*, och idag heter det oftast *daliter*= förtryckta). 1933 pågick en strid om valsyste­met till kongressen där Gandhi inte ville att olika folkgrupper skulle delas in i skilda valmansgrupper. Detta ville daliternas ledare Ambedkar, som förde en kritisk dialog med Gandhi.

Gandhi förkastade alltså inte kastsyste­met, och Romain Rolland ansåg att Gandhi tänkte medeltida om kaster. Ändå gjorde Gandhi allt för "parias" (enligt Elin Wägner det mest underbara i hans verksamhet). 1935 startade han *Sevagram*, ett självförsörjande ashram med lågtekniskt jordbruk. Där måste alla städa toaletterna (inget "pariasgöra"). Men i demonstrationerna fick inte daliterna vara med.

*Ahimsa* var inspirerat av jainism och buddism, med ickevåld menar han att motståndet inte ska vara passivt utan aktivt. Gandhi visade stor respekt för motståndarna. Han ville träffa dem och lära sig hur de tänkte och tolka dem så att deras argument blev så starka som möjligt, inte utnyttja deras svaghet.

Gandhi sa: "Jag är en kompromissernas man eftersom jag aldrig är säker på att jag har rätt." Metoderna kunde vara strejk, bojkott, demonstrationer, gå i fängelse, fasta. Fasta är ett frivilligt lidande, som Gandhi tog till "när folket inte var moget". (Arne Naess, som var gandhiist, påpekade att fastan också är ett hot, alltså en form av våld.)

Hos Gandhi och Wägner finns en religiös samstämmighet, och de arbetade för de förtryckta med fredliga metoder och kompromisser. De stod för lågteknik, ekologi och fred – också med jorden.

*Järda Blix, Björn Theorin*

#### **Bra texter om Gandhi:**

Bhikhu Parekh: *Gandhi: A Very Short Introduction*

Eva Maria Hardtmann: *Berättelsen på min rygg*

Romain Rolland: *Mahatma Gandhi*

Zac O'Yeah: *Mahatma!*

**Några länkar till historiskt filmmaterial om Gandhi:**

Saltmarch (källa: Doordarshan, Indiens nationella public service kanal).

<https://www.youtube.com/watch?v=gWI6Jn2CfUE>

Attenboroughs spelfilm "Gandhi" (med Ben Kingsley i huvudrollen)

<https://www.youtube.com/watch?v=XqEfeEzaulc>

Collage av arkivklipp från British Pathé. <https://www.youtube.com/watch?v=HRKvtZrvf10>

**Margareta Peterson visade en tidsöversikt (här något redigerad) som ställer samman olika skeden i Gandhis och Wägners liv och verk för att ge perspektiv på hur Gandhi influerade Elin Wägner.**

Gandhi f. 1869	Wägner f. 1882
1888 London Bhagavadgita, icke-våldsmotstånd	
1893 - 1914 Sydafrika, Kamp för indiernas rättigheter med icke-våldsmotstånd	EW: "visar att han kunde föra det vapenlösa motståndet till seger"
1914 Till Indien	1908 arbete för kvinnlig rösträtt
1915 Kritik västcivilisation	1915 IKFF
1919 Amritsar	
Young India 1919 - 31	Tidevarvet 1923 - 36
1920 kolonialism	mellankrigstid
Frihetskamp, strejk, Icke – samarbete Domstol - fängelse	EW: "bli inte rädda!" 1921 Rehnlandet och kväkarna 1923 EW upptäcker Gandhi 1924 5 artiklar om Gandhi Föredragsresa
1925 spinnrock, jordbruk	1925 Avrustning nu!
1930 Saltmarschen 1933 Harijan 1935 Sevagram, Lågteknologi, Ekologiskt jordbruk	1934 kvinnor: uppror! Women's Organisation for World Order 1936 ekologi, blir kväkare
	1940 Fred med jorden 1941 "Spinnerskan"
30.1.1948 Skjuts ihjäl	Död 7.1.1949



## Strömningar i tiden

Viktor Almqvist



**Viktor Almqvist, lärare på St. Sigfrid, talade utifrån ansatsen att folkbildning är grunden för källkritik. Skolans roll som folkbildare för både unga och vuxna blir alltmer central i ett samhälle där så många pratar (om så lite) och informationsflödet aldrig tar slut.**

Hur ska vi kunna sortera mellan vilken information som är sann, vilken som är falsk och är det ens möjligt och önskvärt? Det är ofrånkomligt att i sammanhanget inte nämna Donald Trump. En man som vet vikten av att använda sociala medier för att ofiltrerat föra ut sitt budskap och skapa alternativa sanningar om allt från klimat- till familjepolitik.

Att ge enkla svar på svåra och komplexa frågor kan lite slarvigt kallas populism. Populism finns i dag i hela världen och betecknas som både höger och vänster, även om högerpopulismen är det som främst sammankopplas med populism.

Den allmänna definitionen av högerpopulism är att den skapar motsättningar genom att använda dualistiska förhållanden för att skapa konflikt: folket mot eliten,

infödda mot invandrare, kvinnor mot män etc. Det är alltid någon annans fel i populismen. Ofta är budskapens avsändare diffus och osynlig och den som säger något utger sig för att säga sanningar som annars inte får bli sagda. Svaret är alltid att det finns en fiende som ansvarar för att problemet existerar och fienden är alltid "de andra".

Värderingsmässigt innehåller högerpopulismen både konservativa och socialistiska politiska idéer vilka gör den svår att bemöta med traditionell politisk retorik. När den klassiska politiska skalan mellan höger och vänster upphör och den faktiska verkligheten blir alltmer komplex så talar populismen till människans behov av att förenkla och sortera.

Vad är då botemedlet mot populism och bristande källkritik? En tanke är att politiker och andra makthavare, dit vi också kan räkna journalister, behöver beskriva människors verklighet bättre för att behovet av populism ska bli så litet som möjligt. Fler röster behöver höras i olika kanaler. Vi som vill motverka populistiska resonemang behöver också ta tolkningsföreträdet i våra diskussioner utan att för den delen problematisera självklara utgångspunkter som till exempel alla människors lika värde, rätten att söka asyl, jämställdhet mellan kvinnor och män och barns rättigheter.

Problematisera är folkbildningens roll, men vissa saker är okränkbara och måste vara utgångspunkten för diskussionerna. Där har både politiker, lärare och journalister ett stort och viktigt förtroende som de har ansvar att föra i en svår tid. Allas vårt gemensamma uppdrag är som Gandhi sa "att inte vara rädda". Det är lättare att inte vara rädd för att ta en diskussion när du vet vad du står för. Eller som Elin Wägner sa, när du inte enbart är viljestark utan också "väsensstark".

*Olga Persson*

## Årets väckarklocka 2017 – Heléne Lööw

Årets väckarklocka gick till Heléne Lööw, historiker och debattör som under många år kartlagt antidemokratiska och högerextrema rörelser i Sverige. "Kampen om kulturen" var rubriken för hennes föredrag i folkhögskolans gymnastiksal.

Priset delades ut av sällskapetets ordförande Ann-Margreth Willebrand.



I sitt suveräna tacktal tog Heléne Lööw upp den pågående kampen om kulturen som har fått ett aktuellt exempel i samband med Bokmässan i Göteborg. Det är visserligen inte första gången som bokmässan har blivit en arena för kulturkamp, poängterar Lööw, men det är första gången som det blir en större strid kring den. Varför just Bokmässan? Eftersom Bokmässan är en av medvetet valda symboliska platser som står för kulturell mångfald.

Lööw frågade: Hur värderar vi olika former av otrygghet? Vilka är det som framstår som hotfulla och vilka gör det inte? Vi har en tendens att endast se det hot som kommer utifrån. Detta är en risk för demokratin. En sådan syn skapades under första världskriget; "hotet utifrån" är en konstruktion med rötter i ryska revolutionen. Detta synsätt skapar föreställningen om att grupper, organisationer och individer med kontakter till utlandet är farligast för vårt samhälle. Den *inre* fienden däremot, den som hotar demokratin inifrån, den ser vi inte.

Detta hot tar sig uttryck på olika nivåer. Bland annat avtecknas det i vårt språkbruk. Ett

begrepp som "främlingsfientligt", till exempel? Vad innebär det egentligen? Det är ett luddigt gummibegrepp, menar Lööw. För när upphör du att vara "främling"? Efter hur många generationer? I själva verket handlar det om en fientlighet mot specifika grupper. Vilka är de? Judar, romer, samer? Och vem delar in samhället i dem som är främlingar och dem som inte är det? Begreppet döljer en konstruktion av svenskhet som utesluter vissa minoriteter som har levt i Sverige sedan århundraden.

Men det finns även en annan sida av vägran att se den inre fienden. Vi tenderar att skapa en stereotyp om rasister och antisemiter. Vi skapar en kulturell föreställning om dessa grupper som gör det enkelt för oss att hantera problematiken. Men det är farligt, menar Lööw. För detta leder oss vilse. Det är därför vi inte känner igen kampen om kulturen, för vi har definierat ut grupperna som okunniga, obildade vilsekomna män utan ideologi och föreställningar. Detta gör att vi inte kan hantera de 'identitära', den alternativa högern, de nationalsocialistiska grupperna.

Tidskriften *Nya Tider* är ett typiskt exempel för detta. Den öppnar upp för konspirations-teorier som återigen har blivit väldigt populära. Konspirationsteoretiska föreställningar om den dolda makten är en central del av vår populärkultur som finner nedslag i filmer och deckare. De väcker stor anklang hos människor i dessa faktaresistenta tider. De genomsyras av en mistro mot myndigheter, mot politiker, mot det de kallar för "eliten". *Nya Tider* eller olika förlag som vill sprida dessa föreställningar skapar en rik flora av litteratur och därmed plattformar där människor från olika spektra kan mötas. De talar om att med "den alternativa litteraturen" erbjuda en föreställningsvärld som

”pk-maffian” förbjuder. De talar om att ”avslöja sanningen”.

Kultur har alltså blivit en extremt viktig arena för dem som hotar demokratin. Därför skapar de en alternativ kultur med musik, skönlitteratur, historieböcker, tecknade filmer eller serietidningar. Det finns idag en stor litteraturutgivning av bl.a. ”raskrigs”-noveller som handlar om ”slutstrid” – som griper till vapen mot judarna, mot de s.k. ”förrädarna”. Den har föregångare i 30-talets national-socialistiska litteraturutgivning och kulturproduktion. Om man inte kan gå fram med politiska partier, så kan man påverka ändå genom att skapa kampanjer i den kulturella arenan. Det är ett sätt att skapa en slags metapolitik som bidrar till att deras frågor hamnar i fokus.

Ett skäl varför det har kunnat bli så, menar Löow, är att de etablerade partierna inte bryr sig så mycket om kultur och således överlämnat fältet till ultranationalister. Men människor har ett behov av kultur och inte minst av en lokal och levande sådan. Just eftersom kulturen spelar en sådan central roll hos människorna, vill antidemokrater utkämpa en kulturell kamp. Det är därför de vill vara på Bokmässan och det är därför de vill att Bokmässan ska handla om dem. En del av strategin är att lägga under sig symboliska platser för en del av kulturen, symboliska datum – som Bokmässan i Göteborg.

Nordiska motståndsrörelsens (NMR) planerade demonstration genom Göteborg riktade sig mot bibliotekarierna och lärarna, som anses vara en del av en konspiration (”pk-maffian”). Demonstrationen skulle bli en manifestation för deras egen tolkning av kulturen som de betraktar som den ”sanna”, ”förtigna” historien. De ser sig själva som en motståndsrörelse, som en bärare av det förtryckta, av den sanna kulturen, historien och litteraturen. Och det är inte en tillfällighet att demonstrationen skulle äga rum samtidigt som Yom Kippur. För det är antisemitism som håller dem samman. De är klassiska national-socialister.

Det som hänt, menar Löow, är att vi numera har fått Bokmässan att handla nästan enbart om dem. Om deras yttrandefrihet. Om

*Nya Tidens* rätt att vara där. Om deras demonstrationsrätt. Det är en kamp att överta centrala begrepp. Men, poängterar Löow, yttrandefrihet innebär inte en exklusiv rätt att delta överallt. Bokmässan är en kommersiell företeelse och arrangörerna har rätt att välja bland deltagarna. Det är precis som att det inte finns en exklusiv rätt att få en artikel antagen till en tidning. Yttrandefrihet regleras mellan stat och individ. Mässan däremot är en kommersiell aktör som kan neka.

Retoriken kring yttrandefriheten innebär i själva verket att andras yttrandefrihet begränsas. I förhandlingarna om en annan marschväg för demonstrationen ser vi en oroväckande förändring. Den klassiska svenska förhandlingsdemokratin att ta hänsyn till tredje part har idag övergivits. Den judiska församlingens oro blir ett ”särintresse” istället för att räknas som en oro som kommer från vårt samhälle överlag. Detta är en förändrad syn, konstaterar Löow. Det är ett tecken på att den demokratiska offentligheten håller på att definieras om.

Vem definierar vi in i vår svenska nation? Vem är skyddsvärd? Vem är *inte* skyddsvärd? Dessa frågor manifesteras tydligast i hur vi ser på terrorism. Attacken på Drottninggatan blir genast ett terrordåd. Våldsdåd som utförs av rasistiska och homofoba seriemördare blir inte det. Varför är det så, undrar Löow. En terrorhandling ska injaga fruktan hos befolkningen. I Trollhättan dödade gärningsmannen selektivt de som ser ”icke-svenska” ut, de som är utdefinierade ur begreppet svenskhet. Det var alltså ingen ”blind” terror – utan väldigt riktat. Och plötsligt blir det inte längre ett terrordåd, eftersom befolkningen överlag inte känner någon fruktan. Bara minoriteten. Det finns en känsla av att ”det drabbar inte oss”.

Kampen om dessa kulturella föreställningar, makten att definiera och gestalta kultur, är en ytterst central del som vi ägnar alldeles för lite uppmärksamhet åt. Vi tror att demokratin är vunnen för evigt, men i många länder är den väldigt ny. Så vi måste alla ta vårt ansvar att försvara de demokratiska värderingarna. För det vi kan lära oss av historien är att det omöjliga alltid är möjligt.

*Dagmar Brunow*



## Avslutning och tack

Efter att till sist som vanligt ha ätit en god lunch skiljs vi åt med många nya intryck, tankar och idéer. Ibland även med nya vänner.

Ett varmt tack till alla föreläsare som bidragit till två fullspäckade dagar och inte minst till folkhögskolans personal för allt arbete de lägger ner för att vi ska kunna genomföra dessa seminarier år från år.

Tack också till alla som bidragit till denna rapport: författare, fotografer och redaktör!

Rapporten skickas till föreläsare och deltagare i Elin Wägner-dagarna och finns på hemsidan för alla intresserade.

*Ann-Margreth Willebrand, ordförande Elin Wägner-sällskapet*



Vandring med Börje. I år handlade det om ask och alm.  
Vi vill gärna påminna om Werner Aspenströms dikt som Börje bjöd på ett annat år

### **Ode till den naturliga hönan**

Mer och mer älskar vi Dig, naturliga varelse.  
Du opreparerade, ogödda, i förtid icke anrättade!  
Du som icke låter de nya formgivarna  
stympta Din röda kam och Dina ärvda haklappar!  
Du olönsamma mindre enhet, Du magra återstod,  
hur rikligt lönar Du oss icke!  
Du som i frihet sprätter och krafsar  
och endast tillfälligt, vid dåligt väder,  
buras in!  
Du som själv drar maskarna ur jorden  
och på din nattpinne själv skrockar Dig till ro!  
Hur kär, hur hjärtanskär är Du oss icke,  
Du in i döden sega, men fullt ätbara  
lilla fjäderfä!

*Werner Aspenström*